

Fransuz tilining diplomatik sohada tutgan o'rni.Fransiya-O'zbekiston munosabatlari va uning ta'lim tizimiga ta'siri.

Axmatova Aziza Hikmat qizi, O'zDJTU talabasi.
Ilmiy rahbar:Yunusova Sohiba, O'zDJTU o'qituvchisi.

Annotatsiya: Biz ushbu maqolada diplomatiya sohasiga fransuz tilidan kirib kelgan atamalar va Fransiya-O'zbekiston munosabatlari haqida fikr yuritamiz. Shuningdek Fransiya davlatining yurtimizga kiritayotgan invistitsiyalari hamda Fransiya -O'zbekiston munosabatlarning ta'lim sohasiga o'zaro ta'siri borasida ham atroflicha to'xtalib o'tamiz.

Kalit so'zlar:Til,diplomatiya,elchilik agentliklari, diplomatik soha, fransuz modeli.

Til-insonni hayvondan ajratib turuvchi bir vosita.Jonzotlar ichida inson zotigagina gapirish qobiliyati berilgan.Shu sababli tilning inson hayotidagi o'rni beqiyosdir.Xo'sh unda chet tillarini o'rganish nima uchun kerak bizga? Qanday foydasi bor har xil til egasi bo'lishni? Avvalambor inson chet tillarini o'rgansa dunyoqashi ortadi.Bilim ko'nikmasi kengayadi.Bir ustozim aytib o'tgandilar:"Bitta til bilgan inson,bitta odam.Ikkita til bilgan inson ikkita odam" degan gaplari hali hamon yodimda qolgan.Endi esa dunyoning eng jozibador,go'zal va betaktor tili bo'lmish fransuz tili haqida,uning diplomatik sohadagi o'rni va "Fransiya-O'zbekiston" munosabatlari va muhim jabhalardan biri bo'lmish ta'lim tizmiga ta'siri haqida to'xtalib o'tmoqchimiz.Hammamizga ma'lumki fransuz tili qadimda o'rganilishi muhim bo'lgan diplomatik tillardan biri hisoblangan.Barcha kelishuvlar,muzokaralar,davlar yig'ilishdagi insonlar fransuz tilini bilganlar.Bu tilni bilish o'zgacha madaniyat dalili sifatida qaralgan.Fransuz tilining diplomatiyadagi o'rni yuqori darajada hisoblanadi. Bu til, diplomatik muloqotlarda, muzokaralarda va xalqaro munosabatlarda ko'p qo'llaniladi.Dunyoning eng katta siyosiy tashkiloti bo'lgan BMT va unga bog'liq tashkilotlarda ham fransuz tilining ahamiyati katta ekanligi bu tilning dunyo hamjamiyatida aloxida o'rni borligini ko'rsatadi. Bu tilning diplomatiyadagi o'rnigatarixiy ravishda ham katta ekanligi sababdir. Fransiya XVIII-XIX asrlarda dunyo siyosati rivojida o'ta muhim o'rin egallagan bo'lib, bu davrda esa Fransuz tilining diplomatik tillar orasida ahamiyati juda yuqori ekanligi bilan ajralib turadi.Fransiyaning dunyo siyosati va diplomatik faoliyatida katta ahamiyatga ega. Fransiya Yevropa mamlakatlarining eng qadimgi va madaniyatlari bo'yicha o'ziga xos jihatlaridan kelib chiqqan holda, tarixiy ravishda dunyo siyosatiga ta'sir ko'rsatgan mamlakatlardan biri hisoblanadi.Fransiya dunyoning eng katta diplomatik davlatlaridan biridir.U yerda shuningdek, Fransiyaning 180 elchilik hujjatxonasi mavjud bo'lib, bu yerda 300 dan ortiq xalqaro qayta ishlash agentligi faoliyat ko'rsatadi.Fransuz talabalariga diplomatik ta'lim berish uchun eng yaxshi o'quv markazlari mavjud. Bular orasida Fransuz chet elliklari uchun "Sciences Po" va "ENA" (Ecole Nationale d'Administration) ommaviy administratsiyasi uchun tayyorlash markazlari kabi muhim o'quv markazlarini kiritadi.Fransiyada yuzaga kelgan eng yuqori diplomatiya bilan birga, ularning diplomatiya sohasidagi o'rni dunyoda juda katta. Bu ularning uzluksiz taraqqiyotini va

dunyodagi siyosiy holatga so'nggi yillarda muvaffaqiyatli bo'lishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega bo'lgan aholining diplomatiya bilimini va umumiy qabul qilinishini ko'rsatadi.

Fransuzlar, dunyo bo'ylab diplomatik aloqalarni o'rnatishda ham faollik ko'rsatdilar va ularning o'рни va ahamiyati diplomatik qurilishlar tarkibida juda kattadir. Ular siyosiy muloqotlarda yo'l harakatini belgilashda ham muvaffaqiyatli bo'lishdi va bu ularning diplomatik bilimlarida uzoq muddatdan beri ishlab chiqarilgan, tegishli protokollar va protseduralarga asoslangan.

Fransuz tilining diplomatik sohasidagi o'рни esa hech kimdan eshitilmagan tasodif ham emas. Fransiya matbuot, diplomatik xizmat va siyosiy lavozimga oid barcha xabarlar uchun xalqqa ogohlantiruvchi maqolalar yaratishda ham faollik ko'rsatadi. Bu maqolalar Fransuz diplomatiyasiga ta'sir qilish uchun strategik ravishda ishlatiladi va ularni o'z ichiga olgan muhim masalalar haqida dunyo fikrlarining taxminlari bilan razm solinadi. Jamiyatning har bir sohasida Fransiya tajribasidan foydalangan holda diplomatiyaning o'рни ko'proq kengaytirilmoqda. Ular insonlarning aloqa qurish usullariga e'tibor bergan holda yangiliklar joylashtirib, axborot almashinuvi texnologiyalaridan foydalangan holda dunyo bo'ylab aloqa tuzib boradilar. Shu o'rinda bir savol tug'iladi: Dunyo diplomatiyasi hammasi shu paytda yangilanmoqdam?

Barchaning tasavvuri Fransuz tilining diplomatik sohasidagi o'рни haqidagidek emas, lekin bu jihatdan juda katta ahamiyatga ega. Diplomatiyaning rivojlanishi bilan birga, xususan ulardagi muvaffaqiyatli muloqotlarni yaratish usullari jahon olamiga kirishi mumkin bo'ladi. Shunga qaramay, fransuz tilining diplomatiya sohasidagi o'рни umumxalqlikka ta'sir qiladi. Diplomatik til, davlatlar o'rtasidao'zaro muloqot qilishda katta ahamiyatga ega. Bu borada diplomatik atamalar odatda har qanday davlat tashqi xalqlar bilan muloqotlar va tuzatiladigan shartnomalar uchun juda muhimdir. Fransuz tilida ham diplomatiya sohasida ko'p atamalar mavjud. Bu atamalar odatda Fransiya hukumati tomonidan belgilanadi va ularga kelajakdagi diplomatik bo'shliqlar uchun shartnoma tuzish va o'zaro aloqalarni mustahkamlash muammolarini hal qilishda ishlatiladi.

Bir necha misolga nazar solsak, *"posol"*, *"sifatdosh"*, *"xodim"*, *"maslahatchi"* kabi so'zlar ko'p foydalaniladigan diplomatiya sohasidagi atamalardir. Bunday atamalar odatda davlat hukumati tomonidan belgilanadi va ularga kelajakdagi diplomatik vazifalarni bajarish uchun kerakli talablarni ta'minlash maqsadida ishlatiladi. Shuningdek, Fransiya'dagi bir necha xususiy etnik guruhlarda ham diplomatiya sohasida atamalar mavjud. Misol uchun, *"Magrebin"* (Arab) va *"Afrikachi"* (Afrika) guruhlariga mansub diplomatlar odatda bu xususiyatga ega bo'lgan atamalarda ishlaydi. Jamiyatimizning global aloqada yuksak martabaga ega bo'lishi bilan birga, diplomatiya sohasidagi fransuz tilidan o'zlashgan atamalar juda muhimdir. Bunday atamalar davlatlar bilan yaxshi aloqalar tuzishni ta'minlashda va ularga kelajakdagi diplomatik muloqotlarda faol ishtirok etishda juda muhim ahamiyatga ega. Qo'shimcha qilib oladigan bo'lsak yana bir qancha fransuz tilidan o'zlashgan siyosiy o'zlashmalar mavjud:

- 1) *Attaché-1,1:Kichik diplomatik martaba, unvon. Biror soha, masalan, harbiy soha vakili bo'lgan diplomatik hodim.*
- 2) *Ambassadeur - elchi.*
- 3) *Consul - konsul,Elchidan keyingi o'rinda turuvchi shaxs.*

4) <i>Chargé</i>	<i>d'affaires</i>	-	<i>Tashqi</i>	<i>ishlar</i>	<i>mas'uli</i>
5) <i>Ministre</i>	<i>plénipotentiaire</i>	-	-	<i>Muxtor</i>	<i>vakil</i>
6) <i>Premier</i>	<i>Conseiller</i>	-	<i>birinchi</i>		<i>maslahatchi</i>
7) <i>Deuxième</i>	<i>Conseiller</i>	-	<i>ikkinchi</i>		<i>maslahatchi</i>
8) <i>Troisième</i>	<i>Conseiller</i>	-	<i>uchinchi</i>		<i>maslahatchi</i>
9) <i>Conseiller</i>	<i>culturel</i>	-	<i>madaniyat</i>		<i>maslahatchisi</i>
10) <i>Conseiller économique et commercial - Savdo va iqtisodiyot</i> maslahatchisi. Ushbu					

atamalar diplomatik sohada keng qo'llaniladi.

Fransiyaning diplomatik faoliyati yirik miqdorda, uning dunyo bo'ylab muhimlikka ega bo'lgan bir necha sohaları mavjud. Ular orasida Fransiya va O'zbekiston munosabatlari ham juda muhimdir. Fransiyaning O'zbekistonga tegishli siyosiy va iqtisodiy xarakterdagi faoliyati, mazkur mamlakat bilan diplomatik aloqalari va iqtisodiy hamkorliklari haqida gapirish uchun keng qo'llaniladigan mavzulardan biridir. Fransiya bilan O'zbekiston o'rtasidagi munosabatlar XIX asrning oxiri va XX asrning boshlarida boshlandi. Ushbu davrlarda Fransiya O'zbekiston hududlariga ko'proq qiziqishi bo'lib, shu jumladan, O'zbekiston bozorining potenciali esa oziq-ovqat mahsulotlari, yirik zavodlar va fabrikalar tuzilishi imkoniyatiga ega edi. 1991-yilda O'zbekiston mustaqilligiga erishgach, Fransiya ham uning mustaqil davlat sifatida tan oldi va O'zbekiston bilan diplomatik aloqalarni yo'lga qo'ydi. Fransiyaning O'zbekiston xaqidagi siyosiy va iqtisodiy xarakterdagi faoliyati, mazkur mamlakat bilan diplomatik aloqalari va iqtisodiy hamkorliklari haqida gapirish uchun keng qo'llaniladigan mavzulardan biridir.

Fransiyaning O'zbekiston bilan munosabatlari esa 1992-yildan boshlab rivojlanib kelmoqda. Ushbu davrda ikki mamlakat o'rtasida diplomatik aloqalar tashkil etildi va bir nechta sohalarda hamkorlik qilindi. Fransiya-O'zbekiston munosabatlari erkinlik, iqtisodiy hamkorlik, madaniy aloqalar kabi ko'p yo'nalishlarda rivojlangan. Bu munosabatlar yuqori darajali siyosiy diskussiyalarga asos bo'ldi va ikki mamlakat o'rtasidagi tashqi siyosatda koordinatsiyalashuvni yanada kuchaytirdi.

Fransiya va O'zbekistonning siyosiy munosabatlari ham o'sib bordi. 1997 yilda Fransiya O'zbekistonning marxum birinchi prezidenti Islom Karimovga Buyuk Cross taqdim etildi.

Bundan tashqari, Fransiya universitetlari bilan ham o'zaro ikki tamonlama aloqalar yo'lga qo'yildi.

2018 yilda Fransiya va O'zbekiston hamkorlik doirasida bir necha shartnomalar imzolandi. Bu shartnomalar iqtisodiy aloqalar o'rnatish, turizmni rivojlantirish, ta'lim sohasida hamkorlikni rivojlantirish to'g'risidagi masalalarni ham nazarda tutadi. Bir so'z bilan aytganda, Fransiya va O'zbekiston mustaqillikdan keyin sifatli kasb-hunar ta'limi, iqtisodiy hamkorlik, turizmning rivojlanishi va turli sohalarda hamkorlikni amalga oshirib kelmoqdalar.

Shuningdek, 2019-yilda Uzbekistan Airways avia-kompaniyasi va Air France kompaniyasi bilan Charles de Gaulle aeroportidagi to'xtash joyidan (Paris) Toshkentga uchish uchun bir-biriga charter reyslarni boshlashdi. Jamiyatimizdagi fransuz diplomatiyasi hali yanada rivojlanishi kerakligi aniqdir. Shu sababli ikki davlat o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlarni yanada rivojlantirish zarurati

mavjuddir.

Shu tarzda, Fransiya-O'zbekiston munosabatlari turli yo'nalishlarda rivojlandi va ular hozirgi kunda ham o'zaro hamkorlikni davom ettirmoqda. Ikki mamlakat o'rtasidagi tashqi iqtisodiy aloqalar mustaqillikka erishganidan buyon yanada kengayib kelmoqda.

Ikki davlatning o'zaro munosabatlarini yaxshilashda ikki davlat rahbarlarining xizmatlarini alohida ta'kidlab o'tish joiz. Bu munosabatlar O'zbekiston Respublikasining birinchi prezidenti Islom Karimov davrida yaxshigina tus oldi. Buning yaqqol misoli tariqasida 2006-yilda Fransiya Respublikasi Prezidenti Jacques Chirac O'zbekistonga tashrif buyurdi. Bu tashrif O'zbekiston va Fransiya mamlakatlarining diplomatik munosabatlari uchun muhim tajriba bo'ldi. Tashrifi davomida, Prezident Chirac O'zbekiston Prezidenti Islom Karimov bilan uchrashishadi va iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirishga qaratilgan chora tadbirlar haqida muzokaralar olib borishadi. Barcha taraflar o'zaro aloqalarni kuchaytirishga shunday jonbozliklar ko'rsatdilarki, hukumatlararo hamkorlikning yanada rivojlanishi uchun cheklanmagan imkoniyatlarni yo'lga qo'yidilar. Tashrifning natijasida, iqtisodiy aloqalar mustahkamroq bo'lib, Fransuz kompaniyalari O'zbekistonda yangi loyihalarni boshlash uchun yangi qadamlarga tayyorlana boshladilar.

Ushbu munosabatlar O'zbekiston Respublikasi ikkinchi prezidenti davrida ham to'xtab qolmay yanada sayqallandi va rivojlandi desak mubolag'a bo'lmaydi. Shavkat Mirziyoyevning Fransiya tashriflari, ikki davlat o'rtasidagi iqtisodiy, siyosiy va madaniy aloqalar va hamkorlikni rivojlantirishga bag'ishlangan yangi bosqichni boshlash uchun ahamiyat kasb etadi. Fransiya O'zbekiston aloqalarida ta'lim tizimini yanada rivojlantirishga ham katta e'tibor berilmoqda.

Fransiya hozirda O'zbekiston bilan bir qancha ta'lim hamkorliklarida ishtirok etmoqda. Bunda universitetlar orasida akademik almashishlarning roli judakatta. Oliy ta'lim muassasalari, shu jumladan Sorbonna universiteti, Strasbourg universiteti va boshqa bir qator Fransiya universitetlari O'zbekistonda keng ko'lamli hamkorliklarni hamda bir qator ilmiy tadqiqot ishlari amalga oshirmoqdalar.

Fransiyada tahsil olayotgan O'zbek talabalari juda ko'p. Bu talabalar Fransiya universitetlarining eng yuqori darajali yo'nalishlari, masalan, iqtisod, inson xuquqlari, jurnalistika, tarix va boshqa sohalarida tahsil olmoqdalar. Shuningdek, ular umumiy ta'lim muassasalarida ham o'qishlari mumkin. O'zbekiston va Fransiya hukumatlari o'rtasidagi ta'limmunosabati bilan bir qator grantlar taqdim etilgan. Ushbu grantlar orqali O'zbekiston talabalari Fransiyadagi universitetlarda ta'lim olmoqdalar.

Fransiyada tahsil olish uchun O'zbek talabalariga bir necha turdagi grantlar mavjud:

- 1. Eiffel Scholarship:** *Fransiyada tahsil olish uchun Eiffel Scholarship bilan ta'minlanadi. Bu grant Fransiyadagi yuqori ta'lim muassasalarida o'qishni rejalashtirgan talabalar uchun mo'ljallangan. Ijtimoiy fanlar, inson resurslari, siyosatshunoslik va boshqa sohalarida o'qishni rejalashtirish mumkin.*
- 2. Charpac Scholarship:** *Charpac Scholarship Fransiyada bakalavr va magistratura darajalarida tahsil olishni rag'batlantiradigan talabalar uchun mo'ljallangan. Bu grant, Fransiya va Hindistonaro yosh talabalarining almashinuvi bilan ta'minlanadi.*
- 3. Erasmus + Scholarship:** *Erasmus + granti, Evropa Ittifoqi tomonidan ko'rsatilgan*

Erasmus Mundus programma asosida tashkil etilgan mo'ljallangan bo'ladi. Bu grant bakalavr va magistratura darajalarida o'qishni rag'batlantiruvchi talabalar uchun mo'ljallangan.

4. French Government Scholarship: Fransuz hukumati tomonidan tayyorlangan bu grant, barcha fanlar bo'yicha doktorantura darajasiga ega bo'lmagan talabalar uchun mo'ljallangan.

5. Institut Français d'Ouzbekistan Scholarships: Institut Français d'Ouzbekistan (IFO) tomonidan tayyorlangan grantlar O'zbekiston fuqarolari uchun ta'minlanadi. Bu grantlar Fransiya davlat universitetlarida magistratura va doktorantura darajalariga qabul qilinishda yordam beradi. O'zbekiston xalqi va fransuz xalqi orasidagi birdamlik va do'stlik munosabatlari avvaldan juda mustahkam edi. Ushbu munosabatlar Fransiyada tahsil olayotgan O'zbek talabalari uchun yana bir motivatsiya manbaiga aylandi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Саидов Х.А. Дипломатическая терминология и особенности в разносистемных языках. // Бестник университета права, бизнеса и политики №-2 Худжанд, 2012. №º(51).
2. Дадабаев Х. Старотюурская дипломатическая терминология в XI - XIV вв. Историко-лингвистический анализ лексики старописных памятников. - Ташкент: Фан, 1994.
3. Jumniyozov Z.O. Diplomatiya sohasidagi ayrim o'zlashma terminlar haqida. International Scientific and Practical Conference.